

TSIS TXHOB SIV SIV NYIAJ THIAB THEM THEM NQI THAUM TSIS TSHUA MUAJ NYIAJ

THAUM ROV SOJ KOJ COV NYIAJ SIV NTAWM TXHUA LUB HLIS

Txawm hais tias vim khwv tau nyiaj tsawg lawm, muaj tej qho tsis npaj tab sis siv nyiaj ntau, los yog cov nuj nqi yuav tsum tau siv txhua hnuv uas siv tag rho koj cov nyiaj khwv tau, muaj cov kauj ruam uas koj yuav tswj tau koj cov nyiaj txiag – thiab txoj kev nyuaj siab txog nyiaj txiag. Thawj kauj ruam yog los soj ntsuam seb koj cov nyiaj khwv tau puas npog tas koj cov nuj nqi. Kev nuj nqi nce los yog nyiaj txo lawm txhais tau hais tias luj neej yuav hloov. Yog koj xub soj ntsuam koj cov nyiaj npaj them cov nqi hauv tsev, koj yuav muaj kev xaiv thiab yuav zoo tshaj rau koj mus rau yav tom ntej.

Thaum twg koj to taub zog seb koj cov nyiaj siv mus rau qhov twg lawm, txog sij hawm los nrhiav cov kev los siv koj cov nyiaj uas koj khwv heev thiab tau kom muaj nuj nqis. Txoj kev taw no yuav coj ko mus pom cov tswv yim kom siv txuag rau cov kev siv nyiaj ntawm txhua hnuv thiab mus nrhiav kom tau nyiaj txaus los txhawm nuj nqis.

Nrog koj tsev neeg thiab phooj ywg tham txog koj txoj kev nyuaj siab thiab cov kev yuav tau hloov hauv tsev. Cov phooj ywg yuav yog qhov zoo sab laj thiab kuj yuav pab tau koj tawm cov tswv yim zoo los pab txog kev tseg nyiaj.

Yog hais tias koj muaj menyuam nyob hauv tsev, koj tsis xav kom lawv txhawj txog neeg laus cov teeb meem txog kev yuav zaub mov noj los yog them nqi tsev, tab sis kuj qhia tau rau lawv hais tias khwv tau nyiaj tsawg zog los siv rau hauv tsev neeg lawm. Cov menyuam kuj yuav pab los daws tau qhov teeb meem yog koj qhia lawv hais tias yuav muaj qee yam uas yuav tsis tau los yog qee cov yeeb yam uas yuav tau tso tseg los yog muab ncu. Koj cov menyuam uas tiav hluas tej zaum twb khwv tau mentsis los pab tsev neeg yam ua hauj lwm mentsis. Cov tsev neeg feem ntau mas muaj zog tshaj yog txhua tus sib pab.

RAUG TXOJ KEV KHWV TAU NYIAJ TSAWG ZOG?

Siv cov kev khij no los ua kom txuag tau nyiaj los nyob taus.

- Soj seb koj siv tau nyiaj ntau npaum li cas.
- Soj seb koj siv nyiaj ntau npaim li cas.
- Soj seb koj txo tau qhov nqi twg.
- Soj cov kev khwv tau nyiaj ntau dua.
- Tsim txoj kom caum cuag cov nuj nqi.

Extension
UNIVERSITY OF WISCONSIN-MADISON

Thaum twg koj npaj txhij los tswj, mus saib cov kauj raum hauv phau ntawv taw kev no. Saib seb nqe lus taw kev twg haum koj qhov xwm txheej tshwj xeeb thiab sim ua raws li hais. Yog hais tias koj xav paub tshaj no los yog lwm cov kev xaiv txog kev daws cov nuj nqi, mus cuag zej zog lub hoob kas UW-Extension.

UW-Madison Division of Extension

fyi.extension.wisc.edu/money/

March 2020

Mus cuag Tus Kws Qhia Ntawv hauv zos ntawm koj lub hoob kas Extension County Office kom tau kev pab tshaj no thiab muaj lwm cov kev pab-
counties.extension.wisc.edu/

KAUJ RUAM I TSIM KEV NPAJ UA NTEJ TXOG KEV SIV NYIAJ TXHUA LUB HLI

Thaum twg koj muaj kev hloov los ntawm nyiaj txiag, koj cov nuj nqis, los yog ob yam tib si, thawj kauj ruam yog los soj ntsuam seb koj cov nyiaj khwv tau tam sim no yog tau ntau npaum li cas thiab koj cov nuj nqi ntawm txhua hli yuav raug ntau npaum li cas. Siv daim ntawv no los soj ntsuam seb koj cov nyiaj puas yuav npog tau koj cov nuj nqi.

COV NQI YUAV TSUM TAU THEM THIAJ NYOB TAUS

Cov Nqi Ntawm Txhua Lub Hlis	\$ Tag nrho
Nqi Xauj Tsev/Nqi Tsev	
Nqi Fais Fab	
Nqi Kua Roj los yog Pa Roj Kom Muaj Cua Sov	
Nqi Dej/Qhov Thaus	
Nqi Cable/Satellite	
Nqi Internet	
Nqi Xov Tooj Ntawm Tes/Hauv Tsev	
Nqi Sam Roj Rau Tsheb	
Nqi Them Ntawv Pov Hwm Rau Tsheb	
Nqi Mus Noj Tom Khw	
Nqi Yuav Zaub Mov Noj	
“Khood” rau vaj tse & Tus tus kheej	
Nqi yuav khaub ncaws thiab Txhua khaub ncaws	
Nqi kho mob co-pays/ Nqi Tshuaj	
Nqi kev lom zem –saib yeeb yaj kiab, Kev ua si, yam yus tiv	
Nqi yug tshiaj nyeg	
Nqi khoom plig/pab pub rau lwm tus	
Nqi ntawv kho mob/ntawv pov fwm txoj sia	
Nyiaj muaj tso khaws cia	

COV NUJ NQI TXHUA LUB HLIS \$ _____
 (Muab suav tag nrho)
 + THEM NQI TXHUA HLI \$ _____
 (Tag rho ntawm cov nqi teev tseg)
 = NTXIV TAG NRHO
 COV NYIAJ SIV TXHUA HLI \$ _____

NUJ NQI (cov nqi uas tsub paj)

Lub npe ntawm Tus Tswv Nqi	Them Npaum Li Cas Ntawm Txhua Hli	Tseem Tshuav Nqi Ntau Npaum Li Cas
Nqi Tsheb 1	\$	\$
Nqi Tsheb 2		
Nqi Kho Mob		
Cov Nqi Hauv Tsev Ua Twb Dhau Sij Hawm ThemLawm		
Nqi Credit Cards		
TAG NRHO NTAWM COV NQI	\$	\$

COV NYIAJ NQA LOS TSEV/COV NYIAJ NTAWV THEM NQI TES

(tom qab se/cov muaj txiaj ntsim muab rho tag)

Kob nyiaj (1) \$ _____

Kob nyiaj (2) \$ _____

Kob nyiaj (3) \$ _____

Kob nyiaj (4) \$ _____

SUAV TAG NRHO TXHUA LUB HLIS – COV NYIAJ TOM QAB RHO SE (NQA MUS TSEV)

\$ _____

RHO COV NYIAJ SIV TXHUA HLI -

QHOV TXAWV +/- _____

NUG KOJ TUS KHEEJ:

KOJ POB NYIAJ KHWV TAU PUAS NPOG TAG NRHO KOJ COV NUJ NQIS THIAB KHAWS TAU TSEG RAWLS LI KOJ COV HOM PHIAJ?

LOS YOG KOJ COV NYIAJ TWB TAG UA NTEJ LUB HLI LOS TAG?

THAWJ QHOV UA NTEJ MAS: KUV COV NYIAJ MUS RAU QHOV TWG LAWMM?!

Thej thaum mas yeej nyuaj los soj ntsuam seb koj cov nyiaj mus rau qhov twg, haj yam nyuaj los soj ntsuam seb yuav txo kev siv nyiaj rau qhov twg. Ces thiaj li yuav tsum teev seb siv nyiaj nyiaj li cas thiab npaj ua ntej txog kev siv nyiaj.

Tab sis kev npaj txog kev siv nyiaj ua ntej yuav pab tsis tau yog koj cov nuj nqi ntawm txhua lub hlis tsis ywj thiab koj cov hom phiaj khaws nyiaj tsis ywj. Lawv kuj yuav pab tsis tau yog hais tias ywj dhau lawm - siv "cov nyiaj seem" – zoo li nyiaj \$20 siv tag ua ntej koj paub txog.

Nov yog ib cov kev qhia koj txog kev pib tsim koj txoj npaj ua ntej yuav siv nyiaj ntawm txhua lub hlis:

- **UA KOM MUAJ TSEEB:** Ceev seb koj siv nyiaj yuav dab tsi tiag, tsis txhob yog qhov uas koj xav tias tej zaum siv rau lawm. Saib "Cov kev Soj Kev Siv Nyiaj." Thiab, hais qhov muaj tseeb seb koj yuav khaws tau npaum li cas kom ncav koj lub hom phiaj thiab kom koj tsis txhob txom nyem nyob rau lub hli ntawv.
- **H AIS KOM MEEJ:** Yog hais tias koj twb siv yog los teev koj cov nuj nqi txhua lub hlis, koj yuav pom meej yog seb koj siv nyiaj mus rau qhov twg lawm. Qhov no yuav pab koj los txiav txim seb koj xav siv koj pob nyiaj mus rau qhov twg thiab yuav hloov rau qhov twg, xws li txo kev siv nyiaj tso khoom txom ncauj es txhob txo cov khoom noj zoo rau yus lub cev.
- **T SO KEV RAU COV NQI IB SIJ HUAM TSHWM SIM:** Neej yeej tsis pom pem hauv ntej. Muaj nyiaj npaj faj seeb tseg los yog khaws tseg rau cov nuj nqis xws li no rau yav tom ntej– xws li kho tsheb – thiaj li yuav tsis cuam tshuam koj txoj kev npaj nyiaj ua ntej los yog mus tsim nuj nqi.
- **MUAB TEEV KOM ZOO (MUAJ NTSIS ZOO):** Tej zaum ib txoj kev npaj mas them koj cov nuj nqis kom ncav sij hawm kom tsis txhob muaj cov nqi them lig los yog laj koj tus checking account tas mus li kom tsis txhob siv nyiaj tshaj. Yog koj teem sij hawm los them nqi tas mus li thiab nrhiav qhov chaw los txheeb cov nqi thiab ua ntaub ntawv, koj lub neej yuav nyob tau nkaj siab zog.
- **SAIB QHOV MUAJ NQIS:** Nws muaj ntau txoj kev los siv daim nyiaj dollar. Feem coob ntawm cov kws kawm txog kev tswj nyiaj txiag yeej pom zoo hais tias qhov muaj nqis tshaj mas mas them cov nuj nqi hauv vaj hauv tsev, nqi tsheb, thiab cov khoom siv rau hauv lub neej. Tshwj xeeb tshaj, koj txoj kev siv nyiaj mas seb qhov twg yog qhov tseem ceeb tshaj rau koj thiab nyob ntawm koj tsev neeg cov kev tseem ceeb thiab muaj nqis tshaj.
- **QHOV SOB LUS KAWG CES:** Koj puas txaus siab sev koj cov nyiaj mus rau qhov twg?

Yog koj pom tau hais tias koj cov nqi credit card pheej nceb siab zuj zus ntawm txhua lub hlis, qhov no kuj txhais tias yuav muaj teeb meem. Tej zaum koj kuj yuav tos siv cov credit thiaj li nyob taus. Thiab, yog them qhov nqi uas tsawg tshaj xwb yuav ua rau kev tswj tsis tau sai heev

KAUJ RUAM 2 TSWJ KEV SIV NYIAJ

Peb feem coob mas yeej tswj tau peb cov nuj nqi muaj tag li ntawm txhua lub hlis – uas yog, cov nqi them tib tug nqi li qub ntawm txhua lub hlis. Yog cov nqi uas pheej hloov me me, los yog hloov ntau, ntawm txhua lub hlis uas rau koj yuam kev. Yog hais tias koj muaj teeb meem los soj seb koj cov nyiaj mus rau qhov twg ntawm txhua lub hlis, nws muaj ntau txoj kev los soj ntsuam koj txoj kev siv nyiaj.

- **PHAU NTAWV SAU:** Thaum koj siv nyiaj, muaj sau cia tam sim ntawv. Ceev ib tus xaum thiab ntawv nyob hauv koj lub hnab ris, tsheb. Los yog hnab kab paus.
- **XOV TOOJ NTAWM TES:** Siv koj lub xov tooj ntawm qhov app sau ntawv los ceev tseg koj txoj kev siv nyiaj los yog nqus ib qhov app uas muaj ntau hom app dawb los tswj nyiaj txiag sim kom koj nrhiav tau qhov uas koj nyiam.
- **COV POV THAWJ THEM NYIAJ:** Muab koj cov pov thawj them nyiaj tso rau ib phau tuav ntawv los yog hnab ntawv thiab muab sib ntxiv thaum lub hli los kawg. Yog tsis tau daim ntawv pov thawj them nqi? Sau qhov nqi rau hauv koj phau tuav ntawv.
- **DAIM NTAWV QHIA SIJ HAWM:** Yog hais tias koj yeej saib daim ntawv qhia sij hawm txhua hnub, sau qhov koj siv nyiaj tseg, them qhov nqi twg lawm, thiab tau txais kob nyiaj twg rau koj daim ntawv qhia txog sij hawm.
- **PHAU CHECKBOOK:** Mus soj koj phau checkbook mus soj cov check sau tawm los yog cov kev rho nyiaj mus siv. Los yog mus soj daim ntawv lub tsev tso nyiaj xa tuaj txhua hli.
- **KEV SIV HNAB NTAWV:** Yog feem ntau koj siv nyiaj ntsuab, muab koj cov nyiaj uas yuav siv hnub no los yog lub lim tiam no ntsaws rau hauv lub hnab ntawv. Thaum twg koj rho nyiaj tawm, muab koj daim ntawv pov thawj them nqi ntsaws rau hauv lub hnab ntawv. Koj kuj muab koj cov nqi faib nyias ua nyias seem xws li “zaub mov” los yog “kev los zem” yog hais tias koj xav txo koj txoj kev siv nyiaj. Thaum twj lub hnab ntawv tag lawm, cov nyiaj yuav rho ntawm lwm lub hnab ntawv los – koj txiav txim.
- **HAUV COMPUTER:** Ceev koj txoj kev siv nyiaj thiab cov nyiaj khwv tau rau hauv computer yam muaj qhov sib ntxiv koj cov nyiaj thaum lub hli los xaus.
 - Quicken, Nyiaj (Money)
 - Cov kev pab dawb xwb: xws li mint.com, quizzle.com, thiab muaj ntau txoj kev pab dawb hauv computer
- **TSEV TSO NYIAJ:** txhua lub tsev tso nyiaj yeej muaj qhov them nqi hauv computer, soj ntsuam, sau ntawv hauv xov tooj, tso nyiaj hauv tsev tso nyiaj kom khaws tau nyiaj hauv computer, thiab muaj lwm yam.

VIM LI CAS THIAJ LI YUAV SOJ KOJ COV KEV SIV NYIAJ?

Qhov laj thawj loj tshaj uas kev npaj pab tsis tau peb coob leej ntau tus mas vim txoj kev siv thiab cov nuj nqis hloov txhua lub lim tiam los yog txhua lub hlis. Thaum twg koj sim siv nyiaj kom raws li kev npaj tseg, nws yooj yim heev rau txoj kev kev tsis muaj siab vib nasthis uas koj siv nyiaj tshaj.

Soj ntsuam koj txoj kev siv nyiaj ua rau koj paub hais tias koj cov nyiaj mussiv mus rau qhov twg. Nws qhia tau rau koj hais koj cov nyiaj mus rau qhov twg ntawm txhua hli tiag. Tom qab, qhov muaj nqis tshaj yog seb koj tseg tau ntau npaum li cas los yog koj poob qab npaum li cas thaum lub hli los xaus.

Yog hais tias koj cov nuj nqi txhua hli pheej ntau tshaj li qhov koj txoj kev khwv tau txhua hli, koj muaj **3 TXOJ KEV XAIV:** txo txoj kev siv nyiaj, khwv kom tau nyiaj ntau dua, los yog ob qho tib si.

KAUJ RUAM 3 TXO TXOJ KEV SIV NYIAJ

KOJ PUAS MUAJ KEV TXAUS SIAB TIAS KOJ COV NYIAJ SIV MUS RAU QHOV TWG?

Yog tsis txaus, soj cov uas koj niaj hnuv ua. Tej thaum peb yuav cov khoom los yog mus rau tej qhov chaw yam tsis xav kom zoo ua ntej li. Thaum twg nyiaj coos heev lawm, yog lub tswv tim zoo los soj koj txoj kev siv nyiaj kom txo tau tej co nqi kom tsawg zog. Soj koj txoj kev siv nyiaj yuav pab ua kom koj nras txog koj cov keeb siv nyiaj – thiab hloov qee txoj keeb siv nyiaj yuav pab khaws tau nyiaj ntau.

Nws muaj 3 txoj kev los khaws tau nyiaj tseg rau (yuav luag) txhua yam. Xaiv ib qhov nqi ntawm koj txoj kev npaj nyiaj tseg los siv:

Koj soj puas tau txoj kev:

- Ua kom tsawg zog? _____
- Yuav cov kom pheej yig zog? _____
- Los yog muab tshem tawm kiag? _____

LEEJ TWG XAV NOJ PIZZA!

- Plus mov pem pizzeria (nrog rau cov qhaub cij thiab dej haus) = \$40
- Yuav lub pizza loj nqa ntawv mus tsev ntawm pizzeria = \$15
- Mus nqa "nqa & ci" tom khw muag zaub mov = \$9
- Yuav cov khoom thiab mam ua pizza tom tsev (siv cov ncuav txias) = \$6
- Yuav cov pizza khov txias (yeej, muag pheej yig) ci tom tsev = \$3

KOJ PUAS YUAV KHOOM TXOM NCAUJ LSO YOG DEJ QAB ZIB THAUM KOJ TAWM ROOJ LAWV?

Hauv tsev: 30¢	Ntawv cov cav tso dej: 75¢
2 poom dej qab zib/hnuv: 60¢	2 poom dej qab zib/hnuv: \$1.50
Tag nrho ib lim tiam: \$4.20	Tag nrho ib lim tiam: \$10.50
Tag nrho ib lub hlis: \$18	Tag nrho ib lub hlis: \$45
Tag nrho ib lub xyoos: \$219	Tag nrho ib lub xyoos: \$547.50

KEV SIV NTAU ZUJ ZUS

Nqi Cable los yog Satellite Package = \$60/hlis = \$720/xyoo
 Nqi xauj DVD 3 @ \$12/lim tiam = \$36/hlis = \$432/xyoos
 Nqi Mus Saib Yeeb Yaj Kiab 2 Daim Pib @ \$8/ib leeh = \$16/hlis = \$192/xyoos
 Khoom txom ncauj tom Chav Saib Yeeb Yaj Kiab rau 2 leeg @ \$5/ib zaug = \$10/hlis = \$120/xyoo

CES NYIAJ MUS RAU QHOV TWG LAWV?

Xav txog koj cov keeb thiab cov nqi yuav ntxiv zuj zus mus ntxiv. Lo lus nug yog, keeb yog dab tsi – noj sab nrauv, nqus yas suab, los yog? – koj puas yuav kam txo? Yog hais tias koj nco cov uas koj txo heev dhau lawm, ces tsis txhob txo qhov ntawv tawm. Mus sim txo lwm yam.

Yuav los yog Keeb	Heev Npaum Li Cas Ntawm Txhua Hli	Raug Nqi Npaum Cas Txhua Hli 12 = Raug Nqi Ntawm Txhua Xyoo
<i>Piv txwv: Noj Sab Nrauv = \$20</i>	<i>4 zaug/hli = \$80</i>	<i>\$80.00 x 12 = \$960.00</i>
Tag nrho raug li cas?	Txhua hli \$	Txhua xyoo \$

KOJ COV KEEB SIV NYIAJ YOG DAB TSI?

KAUJ RUAM 4 KHVV KOM TAU NYIAJ NTAU DUA

Tej zaum mas yuav tau nyiaj ntau zog yog siv cov kev ua si los ua txoj hauj lwm thib ob, ua se tau nyiaj rov qab, txo cov se uas rho tawm kom tsawg zog, los yog muag cov khoom ua koj tsis siv lawm. Txawm hais tias me me xwb los ib qho ntxiv ib qho. Tab sis yeej tseem ceb yog to taub seb kev txiav txim txo nqi yuav muaj feem xyuam nrog rau koj kev muaj nyiaj rau yav tom ntej.

TXO LOS YOG TXIAV COV NYIAJ TSO MUS RAU YAV LAUS:Thaum twg koj saib koj daim paycheck,koj pom cov kev rho nyiaj yog dab tsi?Tej co nyiaj rho kuj sib khom tsis tau, xws li cov nyiaj (pension) npaj tseg, tab sis lwm cov kev tso nyiaj kuj txo kom tsawg zog txawm hais tias txo ib ntus xwb. Mus nrog lub hoob kas ntuav ntaub ntawv tham txog cov nqi twg koj thiaj li tswj tau.

Nco ntsoov rau hauv Hlwb:

- **Ntawv kho mob:** Nws muaj qee txoj kev txwv thiab sij hawm cuv npe txog ntawv kho mob thiab kho cov ntawv kho mob uas kuj thaiv los yog ncuaj koj txoj kev yuav rhuav tshem qee cov ntawv kho mob. Yog hais tias koj rhuav tshem ib daim ntawv kho mob es xav rov qab yuav dua, tej zaum koj kuj yuav raug tos. Mus saib kom paub txog cov kev xaiv ntawm cov ntawv kho mob - <https://www.healthcare.gov/>.
- **Ceev nyiaj thaum mus so:** Tej co nyiaj (pension) mas yuav tsum kom tso, tab sis kuj muaj cov uas koj txiav txim koj tus kheej. Kev tso nyiaj muss iv rau yav laus uas rho tawm ntawm koj daim paycheck. Txo kev tso nyiaj rau yav laus kuv ntxiv mentsis nyiaj rau koj qhov nyiaj npaj ntawm txhua lub hlis, tab sis koj yuav tau nyiaj tsawg zog thaum koj laus zog yuav txhais tau hais tias koj yuav tau ua hauj lwm ntev zog los yuav muaj nyiaj tsawg zog.
- **Ntawv pov fwm txoj sia thiab kev xiam oob khab:** Tej co ntawv pov fwm mas yuav tsum tau yuav, hos tej co mas muab rhuav tshem tau. Rhuav tshem qee daim ntawv pov fwm kuj yuav tsim kev txom zem rau koj tsev neeg thaum muaj teeb meem. Tsis txhob muab rhuav tshem tag rho, muaj cov kev xaiv uas nce koj qhov nyiaj deductible kom siab los yog tos ib ntus? Npaj nyiaj kom txaus los npog qhov nyiaj deductible uas ntau tshaj yog muaj teeb meem.

SE THIAB COV SE PUB (CREDITS):Yog tau nyiaj qis yuav muaj feem cuam nrog rau cov se koj yuav tsum tseg daim ntawm koj daim paycheck. Koj kuj tsim nyog tau cov se pub (credits), xws li cov nyiaj khvv tau, se pub rau menyuam (credit), los yog se pub rau tsev (credit), thaum koj ua koj cov se lwm xyoo

Nco ntsoov rau hauv Hlwb:

- **Muab laij:** Koj tsis xav nyob rau qhov uas rho se tsawg dhau lawm koj yuav tau nrhiav nyiaj los them se thaum txog lub 4 hlis tom ntej no.
- **Ua se txawm hais tias koj tsis tiv nyiaj:** Cov se pub (credits) kuj yuav ua tau rov nyiaj rov qab txawm hais tias koj tsis tiv nyiaj, txhais tau hais tias yuav ntxiv muab (credit) yog koj tiv nyiaj. Thaum muaj kev rho los ntawm koj cov nyiaj khvv tau, cov se pub (credits) yuav muaj rho tawm ntawm koj cov se uas koj tiv. Yeej zoo dua nyob ntawm seb koj khvv nyiaj tau ntau npaum li cas.
- **Yog xav paub tshaj no ntxiv:** Mus saib Tuam Txhab Ua Se (Internal Revenue) lub Vas Sab ntawm: www.irs.gov.

MUAG KHOOM VAJ KHOOM TSEV: Muag cov khoom vaj khoom tsev hauv computer los yog chaw muag khoom qub kuj pab nrhiav tau nyiaj los them cov nqi ntawm txhua lub hlis. Txawm hais tias qhov no pab tau ib zaug xwb, nws yuav tsis ntxiv rau koj cov nyiaj khvv tau txhua hli los npog koj cov nuj nqis mus rau yav tom ntej.

Nco Ntsoov rau Hauv Hlwb:

- **Koj kuj yuav poob nyiaj:** Thaum muag, koj yuav tsis tau ntau npaum li thaum koj yuav qhov khoom ntawv. Yog hais tias koj yuav npaj siab rov qab yuav qhov khoom no dua thaum koj tau nyiaj, txo kev xaiv no koj yuav kim dua rau koj mus rau yav tom ntej.
- **Koj puas yuav kom muag?:** Tej zaum koj kuj muaj tej khoom qub txheeg qub tes los yog cov khoom muaj nqis uas yuav muag tsis taus.
- **Puas yog koj li?:** Tej zaum koj yuav muag tsis tau cov khoosiv mus qiv nyiaj. Tej zaum tus neeg koj tiv nqi kuj tso cai muag qhov khoom ntawv, xws li lub tsheb, kom them qhov nqi ntawv kom tag.

RHO COV NYIAJ CEEV RAU YAV LAUS (RETIREMENT): Lub tuam txhab ua se (Internal Revenue Service) tso cai "rho vim muaj kev txom nyem" ntawm qee qhov nyiaj (retirement) nyob ntawm qee txoj kev uas yuav tsum tau siv nyiaj tam sim ntawm, xws li thaiv kev ywv tsev los yog kev raug ncaws tawm tsev. Koj tsuas rho tau npaum li qhov koj tso rau hauv xwb thiab tsis suav cov koj qhov chaw ua hauj lwm tso tuaj phim los yog cov paj. Kev rho yuav tsis tsim nyog yog koj tseem muaj lwm txoj hau kev rau koj xaiv, xws li mus qiv nyiaj tom tsev tso nyiaj los yog muag khoom vaj khoom tsev.

Kev rho vim kev txom nyem mas txawv li qhov qiv nyiaj los ntawm koj tus retirement account. Yuav tsum koj yuav tsev, qhov nqi ntawv yuav tsum them rov qab tsis dhau 5 xyos thiab pib them tam siv. Tab sis, rho vim kev txom zem mas tsis tas them rov qab. Yog hais tias koj qiv nyiaj thiab tawm hauj lwm ua ntej koj them qhov nqi ntau tag, koj yuav tsum qhov nqi ntawv tam siv tsis li ces yuav tau them se thiab nyiaj nplua.

Nco ntsoov rau hauv Hlwb:

- Koj kuj yuav tiv se ntau dua: Kev rho nyiaj mas ntaus nqi hais tias yog nyiaj yuav tsum them se, nrog rau 10% nplua ntiv thiab, ces koj yuav tsum soj seb koj yuav npaj rho ntau npaum li cas. Nws tseem ceeb heev uas koj tau mus nrog cov kws ua se tham txog cov kev nplua thiab cov se yog koj yuav txiav txim rho nyiaj ntawm tus retirement policy. Xav paub tshaj no mus saib IRS lub vas sab ntawm: www.irs.gov.
- Txwv tsis pub rho: Tsis tas yuav muaj qhov tso nyiaj rau siv rau thaum so hauj lwm mam li rho tau vim kev txom nyem. Koj txoj kev xaiv los rho ntawm cov kawg nyiaj tseg (savings) kuj nyog ntawm seb koj muaj hom kev npaj li cas, xws li 401(k), 403(b), 457(b) los yog IRA.
- Qohv kev rau mus rua yav tom ntej: Qhov rho vim kev txom nyem yuav ua rau koj cov nyiaj so tsawg mus tag ib txhis vim qhov nyiaj ntawv yuav them tsis tau ib them rov qab tom qab rho lawm. Thiab, koj yuav tso nyiaj mus rau ib qhov retirement account tsawg kawg mas 6 hli tom qab rho nyiaj.
- Yog yuav tsum tau lwm nqi: Cov nyiaj tseg rau yav laus mas muaj kev tiv thaiv los ntawm cov neeg koj tiv nqi thum koj lwm nuj nqis. Thaum twg koj siv tag cov nyiaj koj rho vim kev txom nyem, koj puas muaj lwm txoj kev los them koj cov nuj nqis? Qiv nyiaj los ntawm cov nyiaj tseg siv rau yav laus kuj yuav tsis yog qhov tswv yim zoo yog koj raug lwm nuj nqi ob peb hlis tom qab.

NRHIAV KEV PAB NTXIV RAU KOJ TSEV NEEG

Thaum twg tsis muaj nyiaj txaus los npog cov nuj nqis txhua hli, muaj lwm cov kev los daws koj tsev cov nuj nqis. Yog hais tias koj kob nyiaj raug txo lawm, tej zaum koj kuj tsim nyog tau txais kev pab los ntawm qee txoj kev pab uas pab tau cov tsev neeg uas khwv tau nyiaj tsawg. Tsoom fwm thiab cov koos haum pab neeg dawb kuj muaj cov kev pab uas xav tau heev, xws li pab them vaj tse, cua sov, los yog zaub mov.

Feem ntau cov kev pab no tsis luj kev txom nyem es thiaj li tsim nyog tau txais kev pab, tab sis cov kev pab muaj kev tsim nyog uas yuav tsum muaj los luj txoj kev txom nyem. Piv txwv, zaub mov noj pem tsev kawm ntawv pub rau cov menyuum noj dawb yog tsev neeg khwv tau qis tshaj 130% ntawm txoj kev txom nyem, thiab txo nqi zaub mov rau menyuum uas tsev neeg khwv tau nyiaj siab li ntawm 185% ntawm txoj kev txom nyem.

Lub xeev Wisconsin thiab tsoom fwm Meskas kuj muaj cov kev pab koj nrhiav nyiaj kom ruaj ntseg. Mus saib access.wisconsin.gov los yog mus cuag koj lub zej zog lub hoob kas pab pej xeeb seb koj puas tsim nyog tau txais kev pab.

HU 2-1-1

Yog hais tias koj muaj teeb meem txog khwv tsis txaus noj tsis txaus haus, hu 211 kom tau cov npe hauv zos txog tsoom fwm cov koos haum thiab cov koom haus muaj cov kev pab dawb, lwm cov koos haum, thiab cov tuam txhab uas muaj kev pab rau cov tib neeg uas khwv tau nyiaj tsawg.

Siv daim ntawv npaj siv nyiaj txhua hli, laij koj cov nyiaj khwv tau tshiab thiab cov nuj nqi txhua lub hlis, suav qee cov kev txo uas koj npaj txo. Nws yuav pab yog laij seb cov nqi twg yog cov tseem ceeb tshaj rau koj, piv txwv, nqi tsev los yog tsheb. Tom qab koj khaws tau nyiaj tseg rau cov nqi uas tseem ceeb tshaj, ces faib koj cov nyiaj mus npog lwm cov nuj nqis. Nov yuav ua rau koj pom koj txoj kev siv nyiaj thiab seb koj cov nyiaj coos npaum li cas rau lub hli no.

Yog koj pom hais tias nyiaj coos dhau lawm thiab koj txhawj hais tias koj yuav caum tsis cuag koj cov nqi, kho tam sim ntawv. Tej zaum kuj them nqi lig zog ntawm lub hli ntawv, piv txwv, ua kom phim koj daim paycheck. Los yog kuj mus sib khom kom them txhua hli kom qis mentsis. Tsis yog txhua tus tswv nqi los yog cov tuam txhab credit card yuav kam sib khom nrog koj, tab sis yog koj yuav tus neeg them nqi zoo, tej zaum lawv yuav kam ua hauj lwm nrog koj.

Thaum pom thawj zaug hais tias koj yuav them tsis taus, ua cov hauv qab no:

- **MUS CUAG KOJ COV TSEV NQI UA NTEJ LAWV TUAJ MUAG KOJ.** Thaum koj hu tau cov twv nqi, koj yuav tsum nrog ib tus neeg tham—tus thawj tswj, tus neeg tswj tus account, los yog “tus neeg txo kev phlaj”—uas muaj cai sob khom nrog koj. Npaj txoj kev yuav hmov lub suab tseem tham xov tooj los yog siv sij hawm nyob tos hauv xov tooj vim muaj neeg coob zoo li koj yuav hu tuaj thiab. Yog hais tias tus tswv nqi nyob hauv zos, teem sij hawm mus ntsib tim ntsej muag.
- **H AIS KOM MEEJ THIAB LEES THEM QHOV NQI KOM COV TSWV NQI YUAV TAUS.** Tus tswv nqi tsis tas txais qhov nqi them tsawg zog los ntawm koj, tab sis nug los tsis ua cas thiab paiv kom meej txog koj qhov teeb meem. Kev sib cog lus kuj muaj qhov them qis zog thiab ntev zog (ntxiv paj ntau dua) los yog them cov paj nkaus nkaus xwb rau ib ntus tso. Tsis txhob cog lus tej yam koj ua tsis tau.
 - **SAU NTAWV LAWV QAB TXOG COV KEV SIB COG LUS UAS KOJ THIAB TUS TSWV NQI SIB KHOM HAUM.** Nyob hauv daim ntawv, sau cov sob lus uas neb sib khom haum nrog rau cov nqi thiab lub sij hawm them, lub npe ntawm tus neeg uas koj tham nrog, thiab lub sij hawm koj ham nrog. Ceev ib qauv ntawm daim ntawv rau koj khaws cia. Kom muab kev sib khom sau cia thiab kos npe los ntawm tus tswv nqi ua ntej koj them nyiaj mus.
 - **MUS CUAG LUB KOOS HAUM SAB LAJ TXOG CREDIT** yog hais tias koj xav tau kev pab nrog cov tswv nqi tham. Cov koos haum no tsub ib qho nqi, thiab kev pab txog qhov them nqi rov qab yuav muaj feem raug koj cov qhab nia. Ceev faj rau cov koos haum uas pab daws nuj nqis uas yuav tsub nqi kim thaib ho tsis them tus tswv nqi kom tag. Yog xav nrhiav tus kws sab lab txog nuj nqi uas nyob ze koj, mus ntawm: www.debtadvice.org. Yog xav tau kev pab txog cov kev xaiv kom pab them taus koj lub nqi tsev, hu 1-888-995-HOPE los yog mus saib: makinghomeaffordable.gov.
- **SAB LAJ TXOG KEV NRHIAV KWS LIJ CHOJ** yog hais tias ts tswv nqi uas ntawv foob koj es yuav yuav ywv koj cov nyiaj tom hauj lwm los yog ywv cov khoom muaj nqis, tej zaum koj yuav tau nrog kws lij choj tham ua ntej hnuv teem mus hais plaub. Koj muaj cov cai nyob rau tsab cai Consumer Protection Act. Yog xav paub txog kev cai li choj, mus saib: badgerlaw.net
- **TSIS TXHOB TXAIS NQI TSHIAB NTXIV.** Koj kuj xav siv cov credit cards los yog siv cov nyiaj ntawm lub tsev (equity loan) los them cov nuj nqi. Yuav tsum yog koj qhov teeb meem daws sai, ntxiv nqi yuav tsum teeb meem loj tshaj xwb.

Yog hais tias koj twb tswj tau koj cov nyiaj txiag thiab txiav cov nqi tshaj tau ntau xyoo, tej zaum tsis muaj chaw txo nqi ntxiv lawm. Yog txiav nyiaj txiag loj mas yuav tau hloov lub neej loj tshaj, xws li muag koj lub tsheb los yog ua txoj hauj lwm thib ob. Sab laj txog mus ntsib tus kws saib xyuas txiag los soj ntsuam cov kev xaiv.

Yog xav paub tshaj no ntxiv txog qhov nqi twg tseem ceeb dua thiab ua hauj lwm nrog cov tswv nqi, mus saib:

- “Tswj Koj Cov Nyiaj Txiag Thaum Luj Sij Hawm Nyuaj Heev” ntawm <https://fyi.extension.wisc.edu/toughtimes/>
- Nyiaj Txiag Muaj Nqis kawm ntawm tus kheej ntawm <https://fyi.extension.wisc.edu/moneymatters/>

Npaj los ntawm: Peggy Olive, UW Financial Capability Specialist, Lub 2 hlis zyoo 2011. Txhim kho dua xyoo 2020. Rov soj ntsuam los ntawm: J. Michael Collins, Professor, Family Financial Management Extension Specialist, UW-Madison. Kev qhia: Building Bucks “Credit Management, Credit Counseling, and Bankruptcy,” UW-Extension, 2009. Wisconsin Homeownership Preservation Education Credit Management and Counseling, UW-Extension, 2010. Design work by Cassi Worster, Marketing Specialist, Extension Fond du Lac County

Yog EEO/AA chaw ua hauj lwm University of Wisconsin-Madison Division of Extension muaj vaj huam sib luag rau txhua tus txog kev ua hauj lwm thiab kev pab, nrog rau Title VI, Title IX, the Americans with Disabilities Act (ADA) thiab Section 504 of the Rehabilitation Act requirement.

Extension
UNIVERSITY OF WISCONSIN-MADISON